

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь
А.У. Кадлубай

«18» чэрвеня 2021 г.

Інструктыўна-метадычнае пісьмо
«Асаблівасці арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і
ідэалагічнай работы ва ўстановах агульной сярэдняй адукацыі
ў 2021/2022 навучальным годзе»

ЗМЕСТ

- I. Агульныя палажэнні
- II. Актуальныя напрамкі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ў 2021/2022 навучальным годзе:
 - Ідэалагічнае, грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне.*
 - Выхаванне інфармацыйнай культуры.*
 - Духоўна-маральнае выхаванне. Полікультурнае выхаванне.*
 - Экалагічнае выхаванне.*
 - Выхаванне культуры бяспечнай жыццядзейнасці і здаровага ладу жыцця.*
 - Прававое выхаванне.*
 - Узаемадзеянне ўстаноў агульной сярэдняй адукацыі з сям'ёй.*
 - Эканамічнае, працоўнае і прафесійнае выхаванне.*
 - Эстэтычнае выхаванне.*
- III. Актуальныя аспекты забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім психалагічнай дапамогі.

ДАДАТКІ

- Дадатак 1. Каляндар дзяржаўных свят, святочных дзён, памятных і святочных дат.
- Дадатак 2. Пералік нарматыўных прававых актаў і інфармацыйна-аналітычных матэрыялаў па актуальных напрамках выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульной сярэдняй адукацыі.
- Дадатак 3. Умовы правядзення VIII рэспубліканскага конкурсу на найлепшы праект па арганізацыі шостага школьнага дня.
- Дадатак 4. Рэкамендацыі па арганізацыі дзейнасці кірауніка па ваенна-патрыятычным выхаванні ва ўстановах агульной сярэдняй адукацыі.

I. Агульныя палажэнні

У гэтым інструктыўна-метадычным пісьме актуалізаваны прыярытэтныя напрамкі выхаваўчай працы ў новым навучальным годзе з улікам нарматыўных прававых дакументаў, якія рэгламентуюць арганізацыю ідэалагічнай і выхаваўчай работы ва ўстановах агульной сярэдняй аддукацыі. Мерапрыемствы па іх рэалізацыі вызначаны Програмай бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг.

Асаблівую ўвагу пры арганізацыі выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульной сярэдняй аддукацыі ў 2021/2022 навучальным годзе трэба надаць ідэалагічнаму, грамадзянскаму і патрыятычнаму выхаванню, выхаванню інфармацыйнай культуры навучэнцаў, арганізацыі і правядзенню мерапрыемстваў у межах Года народнага адзінства. Пры планаванні выхаваўчай работы ва ўстановах аддукацыі неабходна абапірацца на каляндар дзяржаўных свят, святочных дзён, памятных і святочных дат (*дадатак 1*).

Звяртаем увагу, што Указам Кіраўніка дзяржавы № 206 ад 07.06.2021 у Рэспубліцы Беларусь заснавана дзяржаўнае свята – Дзень народнага адзінства, які будзе адзначацца 17 верасня. Дадзеная дата абрана з улікам гістарычных падзей. Менавіта 17 верасня 1939 года стала пачаткам уз'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі, падзеленай у 1921 годзе па ўмовах Рыжскага мірнага дагавора. Адноўленае ў 1939 годзе адзінства тэрыторыі краіны, сем'яў, беларускага народа ў цэлым дазволіла Беларусі разам з усім савецкім народам выстаяць у гады Вялікай Айчыннай вайны, заняць пачэснае месца ў міжнароднай супольнасці, стаць адным з сузаснавальнікаў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Рэкамендуем установам аддукацыі запланаваць правядзенне тэматычных мерапрыемстваў у межах святкавання Дня народнага адзінства.

Улічаючы вялікі аддукацыйны патэнцыял экспкурсій, значную колькасць разнапланавых экспкурсійных аб'ектаў і турыстычных маршрутаў мясцовага значэння, лічым неабходным працягнуць выкарыстанне гэтай формы работы з улікам прынцыпу тэрытарыяльнай даступнасці, а таксама неабходнасці ўключэння рэгіональнага краязнаўчага кампанента ў аддукацыйны працэс. З гэтай мэтай распрацаваны Пералік экспкурсійных аб'ектаў і турыстычных маршрутаў, рэкамендаваных для наведвання навучэнцамі ў межах правядзення вучэбных і факультатыўных заняткаў, пазакласных мерапрыемстваў з улікам зместу вучэбных праграм па вучэбных предметах.

Абавязковай умовай з'яўляецца выкарыстанне ў аддукацыйным працэсе вынікаў азнямлення вучняў з выдатнымі мясцінамі Беларусі.

Пералік экспкурсійных аб'ектаў і турыстычных маршрутаў, рэкамендаваных для наведвання навучэнцамі, размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале.

Звяртаем увагу, што з мэтай павышэння эфектыўнасці выхаваўчай работы на нацыянальным адукацыйным партале створана тэматычная рубрыка «Актуальныя практикі і тэхнолагіі выхавання», у якой прадстаўлены найлепшы вопыт у галіне арганізацыі выхаваўчай работы (<https://adu.by/ru/uchitelyu/aktualnye-praktiki-i-tehnologii-vospitaniya.html>). У дадзенай рубрыцы таксама размешчаны спасылкі на анатаваныя каталогі матэрыялаў, прадстаўленых на XIX Рэспубліканскай выставе навукова-метадычнай літаратуры, педагогічнага вопыту і творчасці вучнёўскай моладзі, прысвечанай Году народнага адзінства, якая адбылася ў красавіку 2021 года. Матэрыялы даступныя для азнямлення і спампоўвання.

У дадатку 2 да дадзенага інструктыўна-метадычнага пісьма змяшчаецца пералік дзейных нарматыўных прававых актаў у сферы выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі, якія размешчаны ў інфармацыйна-прававых сістэмах «Эталон», «Кансультант». Звяртаем увагу, што пры правядзенні аналізу стану выхаваўчай і ідэалагічнай работы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі недапушчальнае прад'яўленне патрабаванняў аб наяўнасці нарматыўных прававых актаў на папяровым носьбіце.

Звяртаем увагу, што з мэтай удасканалення форм і метадаў патрыятычнага выхавання вучняў з першага верасня 2021 года ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі ўводзіцца пасада «Кіраунік па ваенна-патрыятычным выхаванні». Рэкамендацыі па арганізацыі яго дзейнасці ўтрымліваюцца ў дадатку 4.

Пры арганізацыі выхаваўчай работы рэкамендуецца выкарыстоўваць дапаможнікі, якія атрымалі грыф «Рэкамендавана навукова-метадычнай установай “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь». Вучэбныя праграмы факультатыўных заняткаў выхаваўчай накіраванасці, электронныя версіі дапаможнікаў па выхаваўчай работе для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі, якія атрымалі грыф, размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале: <https://adu.by/Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 наўчальны год / Арганізацыя выхавання>.

Дзейсную дапамогу ў арганізацыі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы акажуць рэспубліканскі навукова-метадычны часопіс «Выхаванне і дадатковая адукацыя», псіхалагічны і сацыяльна-педагагічны часопіс «Дыялог».

II. Актуальныя напрамкі сацыяльнай, выхаваўчай і ідэалагічнай работы ў 2021/2022 навучальным годзе

Ідэалагічнае, грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне

У Год народнага адзінства прыярытэтнымі напрамкамі ў работе ўстаноў агульной сярэдняй адукацыі з'яўляюцца ідэалагічнае, грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне. Дзейнасць устаноў адукацыі павінна быць накіравана на засваенне навучэнцамі асноў ідэалогіі беларускай дзяржавы, развіццё пачуцця любові і павагі да сваёй Радзімы, фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці, адказнасці і гатоўнасці дзейнічаць на карысць сваёй Айчыны.

Установам адукацыі варт працягваць работу па фарміраванні ў вучняў уменняў аналізуаць інфармацыю пра сацыяльнія з'явы і працэсы, весці дыскусію па проблемах развіцця сучаснага грамадства, у тым ліку праз рэалізацыю інфармацыйна-адукацыйнага праекта «Школа Актыўнага Грамадзяніна» («ШАГ») для V–VII, VIII–XI класаў.

Праект «ШАГ» з'яўляецца эфектыўным інструментам для вырашэння найбольш актуальных задач выхавання. З 2021/2022 навучальнага года для вучняў IX класа ў межах праекта будзе арганізавана вывучэнне гісторыі Вялікай Айчыннай вайны з выкарыстаннем распрацаваных вучэбных выданняў: дапаможніка «Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксле Другой сусветнай вайны)», хрэстаматыі, атласа.

Інфармацыю аб праекце і матэрыялы па яго рэалізацыі можна знайсці на нацыянальным адукацыйным партале (<https://www.adu.by/ru/ucheniky/shkola-aktivnogo-grazhdanina.html>).

Найлепшы вопыт рэалізацыі праекта «ШАГ» ва ўстановах адукацыі размешчаны ў рубрыцы «Лепшая Школа Актыўнага Грамадзяніна» (<https://www.adu.by/ru/ucheniky/shkola-aktivnogo-grazhdanina/241-ucheniku/shkola-aktivnogo-grazhdanina/2439-luchshaya-shkola-aktivnogo-grazhdanina.html>). На сайтах устаноў адукацыі ў тэматычнай укладцы «Школа Актыўнага Грамадзяніна» рэкамендуецца размяшчаць інфармацыю па выніках праведзеных мерапрыемстваў.

У межах рэалізацыі адкрытага дыстанцыйнага марафону праектаў «Мы дзейнічаем» установам адукацыі даецца магчымасць падзяліцца сваім вопытам рэалізацыі сацыяльных праектаў і ініцыятыў, якія праводзяцца ў рэгіёнах рэспублікі, а таксама пазнаёміцца з вопытам іншых устаноў адукацыі. Адкрытая інтэрнэт-плошоўка «ШАГ: Мы дзейнічаем!» знаходзіцца на нацыянальным адукацыйным партале (<https://www.adu.by/ru/uchitelyu/shag-my-dejstvuem.html>).

Пры падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў праекта «ШАГ», інфармацыйных і класных гадзін, тэматычных пазакласных мерапрыемстваў рэкамендуецца выкарыстоўваць матэрыялы дапаможніка для педагогаў устаноў агульнай сярэдняй адукцыі «Гордосьць за Беларусь» (С.Г. Мусиенко; под ред. Д.А. Жука, М.В. Осипова. – Минск: Адукцыя і выхаванне, 2020). У дапаможнік уключаны вынікі сацыялагічных даследаванняў, якія характарызуюць развіццё розных сфер грамадскага жыцця нашай краіны і адлюстроўваюць дасягненні Рэспублікі Беларусь за гады незалежнасці (пачынаючы з 1990-х гадоў XX стагоддзя). У 2021 г. будзе выдадзена другая частка дапаможніка «Гордосьць за Беларусь».

Важным напрамкам ідэалагічнага выхавання застаецца работа па фарміраванні ў навучэнцаў паважлівага стаўлення да дзяржаўнай сімволікі. Варта надаць належную ўвагу афармленню куткоў дзяржаўнай сімволікі ва ўстановах адукцыі, выкананию дзяржаўнага гімна, выкарыстанню дзяржаўных сімвалаў пры правядзенні ўрачыстых сходаў і мерапрыемстваў, прымеркаваных да знамянальных дат і дзяржаўных свят. Звяртаем увагу, што Законам Рэспублікі Беларусь ад 4 студзеня 2021 г. № 83-З «Аб змяненні Закона Рэспублікі Беларусь “Аб дзяржаўных сімвалах Рэспублікі Беларусь”» у Беларусі зацверджана новая выява дзяржаўнага герба. Документ размешчаны на нацыянальным прававым інтэрнэт-партале Рэспублікі Беларусь Pravo.by (https://pravo.by/upload/docs/op/H12100083_1609966800.pdf).

Установам агульнай сярэдняй адукцыі ў 2021/2022 навучальным годзе рэкамендуецца запланаваць удзел у конкурсе даследчых работ і правядзенне іншых мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню Дня Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь, у тым ліку ўдзел у рэспубліканскай патрыятычнай акцыі «Квітней, Беларусь!» і аглядзе-конкурсе на найлепшы куток дзяржаўнай сімволікі «У сімвалах дзяржавы – гісторыя майго народа».

У межах работы па фарміраванні ў навучэнцаў ведаў асноўных палажэнняў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і гатоўнасці прытрымлівацца іх у паўсядзённым жыцці ўстановам адукцыі варта запланаваць правядзенне мерапрыемстваў, прымеркаваных да Дня Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Рэкамендавана ўдзельнічаць у штогадовай Усебеларускай патрыятычнай акцыі «Мы – грамадзяне Беларусі!» і Рэспубліканскім конкурсе творчых работ «Канстытуцыя і мы – грамадзяне свабоднай краіны».

З мэтай фарміравання ў навучэнцаў сацыяльнай актыўнасці, развіцця ў іх лідарскіх якасцей установам адукцыі варта працягнуць работу па развіцці вучнёўскага самакіравання. Неабходна звярнуць увагу

на тое, каб дзейнасць вучнёўскага самакіравання наслала рэгулярны, упараткаваны, комплексны характар. Важна імкнунца даужаць навучэнцаў да ўсіх працэсаў жыццядзейнасці класнага калектыву. З мэтай павышэння эфектыўнасці работы органаў вучнёўскага самакіравання рэкамендуецца арганізаваць работу клубаў і школ актыву «Лідар», праводзіць для навучэнцаў семінары і трэнінгі па развіцці арганізатарскіх і камунікатыўных здольнасцей. На сайдзе ўстановы адукцыі неабходна стварыць тэматычны раздзел, дзе будзе адлюстроўвацца дзейнасць органаў вучнёўскага самакіравання.

Уключэнню навучэнцаў у сацыяльна значную дзейнасць і фарміраванню ў іх актыўнай грамадзянскай пазіцыі будзе спрыяць удзел у мерапрыемствах, прысвечаных грамадска значным падзеям у краіне, дзяржаўным святам, юбілейным і памятным датам, а таксама папулярызацыя мэт устойлівага развіцця, выкарыстанне патэнцыялу дзіцячых і маладзёжных арганізацый. Неабходна прыцягваць навучэнцаў да ўдзелу ў мерапрыемствах і акцыях грамадзянска-патрыятычнай накіраванасці, якія праводзяцца ГА «БРПА» і ГА «БРСМ».

Актуальным напрамкам работы застаецца фарміраванне ў вучняў любові да сваёй малой радзімы, усведамлення сваёй прыналежнасці да беларускага народа і клапатлівага стаўлення да яго духоўнай, матэрыяльнай і прыроднай спадчыны. Для вырашэння гэтых задач варта працягнуць работу па ўключэнні навучэнцаў у краязнаўчу, турысцка-экскурсійную дзейнасць. Установам адукцыі рэкамендуецца запланаваць правядзенне на працягу года тэматычных экспурсій для навучэнцаў, паходаў, а таксама ўдзел у штогадовых мерапрыемствах краязнаўчай накіраванасці: рэспубліканскай акцыі «Я гэты край Радзімаю заву», рэспубліканскім злёце юных краязнаўцаў, рэспубліканскім злёце юных экспурсаводаў.

Міністэрствам адукцыі сумесна з Міністэрствам спорту і турызму, дзяржаўнай установай «Нацыянальнае агенцтва па турызме» **абноўлены пералік экспурсійных аб'ектаў і турыстычных маршрутаў, рэкамендаваных для наведвання навучэнцамі** падчас правядзення вучэбных і факультатыўных заняткаў, выхаваўчых мерапрыемстваў з улікам зместу вучэбных праграм па вучэбных прадметах (далей – Пералік). Пералік даведзены да ведама зацікаўленых для выкарыстання ў адукцыйным працэсе і размешчаны на нацыянальным адукцыйным партале і сайдзе Установы адукцыі «Рэспубліканскі цэнтр экалогіі і краязнаўства».

Установам адукцыі рэкамендавана пры вывучэнні асобных тэм вучэбных прадметаў для вучняў I–IV класаў арганізаваць наведванне 2

аб'ектаў рэгіянальнага значэння; для вучняў V–XI класаў – 2 аб'ектаў рэгіянальнага і 1 аб'екта рэспубліканскага значэння.

Штогод установы агульнай сярэдняй адукацыі распрацоўваюць план адукацыйных экспкурсій, турысцкіх паходаў на навучальны год (па чвэрцях), улічаючы тэрміны вывучэння раздзелаў вучэбных праграм, юбілейныя і святочныя даты, узроставыя асаблівасці вучняў, інтарэсы і магчымасці вучняў і іх законных прадстаўнікоў, і ўключаюць яго ў гадавы план ідэалагічнай і выхаваўчай работы установы адукацыі. Класныя кіраўнікі даводзяць да ведама вучняў і іх законных прадстаўнікоў інфармацыю аб планаваных на працягу года экспкурсіях, у тым ліку абавязковых для наведвання кожным вучням.

Пытанні наведвання экспкурсійных аб'ектаў уключаны ў інструктыўна-метадычнае пісьмо Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь «Аб арганізацыі ў 2021/2022 навучальным годзе адукацыйнага працэсу пры вывучэнні вучэбных прадметаў і правядзенні факультатыўных заняткаў пры рэалізацыі адукацыйных праграм агульнай сярэдняй адукацыі» (дадаткі 1, 2, 7, 8, 10, 11, 18, 20) у межах вывучэння вучэбных прадметаў «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура», «Сусветная гісторыя» і «Гісторыя Беларусі», «Геаграфія», «Біялогія», «Чалавек і свет», «Мастацтва (айчынная і сусветная мастацкая культура)», «Дапрызыўная і медыцынская падрыхтоўка», а таксама пры арганізацыі адукацыйнага працэсу на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

Важным аспектам грамадзянскага і патрыятычнага выхавання з'яўляецца фарміраванне ў навучэнцаў каштоўнасцей адносін да гістарычнага мінулага сваёй Радзімы, гатоўнасці захоўваць і прымнажаць дасягненні сваіх продкаў у сучаснасці і будучыні. Установам адукацыі рэкамендуецца запланаваць удзел у мерапрыемствах грамадзянска-патрыятычнай накіраванасці, прадугледжаных Програмай бесперыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг.: Усебеларуская маладзёжная экспедыцыя «Маршрутамі памяці. Маршрутамі адзінства», рэспубліканскі грамадзянска-патрыятычны праект «Збяры Беларусь у сваім сэрцы», рэспубліканскі фестываль-конкурс праектаў вучняў «Нашчадкі традыцый» і інш. Таксама ў межах дадзенага напрамку работы варта выкарыстоўваць магчымасці музеяў устаноў адукацыі. Неабходна працягнуць работу па папаўненні экспазіцый музеяў, арганізацыі і абаўленні сайту музеяў або адпаведных раздзелаў на сайтах устаноў адукацыі, арганізацыі на базе музеяў даследчай работы і тэматычных мерапрыемстваў, рэалізацыі адукацыйных праектаў.

Важная роля ў арганізацыі патрыятычнага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі адводзіца дзейнасці патрыятычных клубаў, пошукавых атрадаў па вывучэнні ваенай гісторыі малой радзімы. У цяперашні час ва ўстановах адукацыі краіны дзейнічае больш за 310 пошукавых аб'яднанняў (гурткоў турысцка-краязнаўчага і ваенна-патрыятычнага профілю, клубаў, пошукавых груп, створаных пры музеях устаноў адукацыі), у якіх займаецца больш за 4000 вучняў.

Рэкамендуем актывізаваць працу па арганізацыі патрыятычных клубаў на базе ўстаноў агульной сярэдняй адукацыі ва ўзаемадзеянні з прадстаўнікамі Міністэрства абароны, МУС, ветэранскімі арганізацыямі. Асноўнымі напрамкамі работы пошукавых аб'яднанняў павінна быць вывучэнне і даследаванне гісторыі малой радзімы ваенага перыяду на аснове мясцовага краязнаўчага матэрыялу, пошук і ўшанаванне імён загінулых у гады Вялікай Айчыннай вайны, устанаўленне контактаў са сваякамі ўдзельнікаў ваенных падзеяў, добраўпарадкаванне тэрыторый мемарыяльных комплексаў, абеліскаў, помнікаў, брацкіх і індывидуальных магіл.

Важным напрамкам работы па грамадзянскім і патрыятычным выхаванні застаецца фарміраванне гатоўнасці да службы ва Узброенных Сілах Рэспублікі Беларусь. Пры арганізацыі дзейнасці ў гэтым напрамку ўстановам адукацыі рэкамендуецца працягнуць супрацоўніцтва з вайсковымі часцямі, ГА «БРСМ», ГА «БРПА». Мэтазгодным будзе правядзенне мерапрыемстваў ваенна-патрыятычнай накіраванасці, удзел у рэспубліканскіх акцыях «Беларусь памятае», «Служым Беларусі!» і інш. Таксама варта працягнуць працу па распрацоўцы экспкурсійных ваенна-гістарычных маршрутаў, інтэрактыўных карт, на якіх будуть адзначаны месцазнаходжанні помнікаў, іх выява і апісанне з указаннем колькасці і спісу пахаваных.

Варта звярнуць асаблівую ўвагу на арганізацыю аздараўленчых лагераў, змен, атрадаў ваенна-патрыятычнага профілю, якія праводзяцца ў канікулярны перыяд. Больш актыўна прыцягваць да іх арганізацыі воінскія часці, Міністэрства абароны, МУС, МНС.

Звяртаем увагу, што Рэспубліканскім цэнтрам экалогіі і краязнаўства распрацавана Адзіная інтэрактыўная платформа па патрыятычным выхаванні. Створаныя на платформе выставачная зала, бібліятэка, глядзельная і лекцыйная залы, старонкі партнёраў дазволяць трансляваць найлепшыя вопыты устаноў адукацыі па патрыятычным выхаванні дзяцей і моладзі. Дадзены рэсурс стане аб'яднальнай платформай для правядзення сумесных мерапрыемстваў патрыятычнай накіраванасці. Перайсці на рэсурс можна па спасылцы: <https://patriot.rcek.by>.

Выхаванне інфармацыйнай культуры

Ва ўмовах інтэнсіўнага развіцця і распаўсяджвання новых інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій фарміраванне інфармацыйнай культуры і падрыхтоўка навучэнцаў да жыцця ў інфармацыйным грамадстве застаецца актуальным напрамкам выхаваўчай работы.

Варта працягнуць работу па арганізацыі бяспечнай, прывабнай для навучэнцаў інфармацыйнай прасторы, якая забяспечвае доступ да карыснай для іх інфармацыі. Неабходна забяспечыць контроль за своечасовым абнаўленнем стэндаў і іншай візуальнай інфармацыі, наяўнасць на сайтах устаноў адкуацыі актуальнай інфармацыі аб работе ўстановы адкуацыі і дзейнасці органаў вучнёўскага самакіравання, ГА «БРПА» і ГА «БРСМ», важных падзеях і мерапрыемствах.

Значная роля ў фарміраванні інфармацыйнай прасторы адводзіцца афіцыйным сайтам, акаўнтам і старонкам устаноў адкуацыі ў сацыяльных сетках і месенджарах. Патрабаванні і рэкамендацыі да афіцыйных інтэрнэт-сайтаў устаноў адкуацыі размешчаны ў дадатку да інструктыўна-метадычнага пісьма Міністэрства адкуацыі Рэспублікі Беларусь «Аб выкарыстанні сучасных інфармацыйных тэхналогій ва ўстановах адкуацыі» (<https://edu.gov.by/sistema-obrazovaniya/glavnoe-upravlenie-obshchego-srednego-doshkolnogo-i-spetsialnogo-obrazovaniya/srenie-obr/2020-2021-uchebnyy-god/umn%2020-21.pdf>).

Неабходна ажыццяўіць дакладны адбор размяшчанай на сайтах і старонках устаноў адкуацыі інфармацыі. Яна павінна быць актуальнай, даступнай, цікавай для навучэнцаў, заахвочваць іх удзельніцаць у жыцці ўстановы адкуацыі, мерапрыемствах і акцыях, якія праводзяцца, пакідаць свае каментары і да матэрыялаў, выказваць уласныя пажаданні і ідэі. Актыўізацыі зносін і супрацоўніцтва паміж педагогамі, навучэнцамі і іх законнымі прадстаўнікамі спрыяе вядзенне педагогамі сваіх блогаў і форумаў, стварэнне ў сацыяльных сетках старонак і груп, а таксама рэалізацыя сумесных з навучэнцамі інтэрнэт-праектаў (блог класа, электронная газета, відэаканал і інш.), забеспячэнне інфармацыйнай і метадычнай падтрымкі інтэрнэт-рэурсаў і інтэрнэт-праектаў, якія ствараюцца навучэнцамі.

Значную ўвагу ўстановам адкуацыі варта надаваць засваенню навучэнцамі правіл сеткавага этикету, навучанню навыкам бяспечнага і эфектыўнага выкарыстання інтэрнэт-рэурсаў, правілам бяспечных паводзін у інтэрнэт-прасторы, уменню крытычна ацэньваць онлайн-кантэнт. З гэтай мэтай варта запланаваць правядзенне мерапрыемстваў, накіраваных на фарміраванне медыйнай культуры навучэнцаў, што выяўляеца ў здольнасці ўспрымаць, аналізаваць, ацэньваць

медыятэксты, займацца медыятворчасцю, засвойваць новыя веды ў галіне медыя. Формамі арганізацыі такой работы могуць быць тэматычныя класныя гадзіны, прэс-канферэнцыі, прагляды і абмеркаванні фільмаў, тэлеперадач, сустрэчы (анлайн-сустрэчы) з медыйнымі персонамі, выпуск навучэнцамі радыёперадач, выданне школьніх газет і часопісаў, у тым ліку ў рэжыме онлайн, стварэнне мультымедыйных презентацый і інш. Рэкамендуецца далучаць навучэнцаў да ўдзелу ў онлайн-праектах «Канікулы-AIR», «Лабараторыя творчасці» Нацыянальнага цэнтра мастацкай творчасці дзяцей і моладзі і іншых мерапрыемствах, прадугледжаных Програмай бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг.

Духоўна-маральнае выхаванне. Полікультурнае выхаванне

Значнымі падзеямі ў культурным і духоўным жыцці нашай краіны ў 2021 годзе з'яўляюцца 920 гадоў з дня нараджэння Еўфрасінні Полацкай і 860 гадоў з дня стварэння Крыжа Еўфрасінні Полацкай. Пры правядзенні мерапрыемстваў духоўна-маральнай накіраванасці важна адлюстраваць духоўны подзвіг Еўфрасінні Полацкай, яе працу на карысць роднай зямлі.

У V–VI класах устаноў агульнай сярэдняй адукцыі будуть арганізаваны факультатыўныя заняткі «Асновы духоўна-маральнай культуры і патрыятызму». Неабходна правесці растлумачальную работу сярод навучэнцаў і іх бацькоў пра важнасць выхавання духоўнасці і патрыятычных якасцей у дзяцей і моладзі і далучыць як мага большую колькасць навучэнцаў да названых факультатыўных заняткаў. Пры гэтым варта прадугледзець у раскладзе іх правядзенне ў найбольш зручны для большасці вучняў час.

У 2021/2022 навучальным годзе неабходна працягнуць працу па ўключэнні навучэнцаў у дабрачынную дзейнасць і валанцёрскі рух, якія садзейнічаюць фарміраванню сацыяльнай актыўнасці і адказнасці, паважлівага стаўлення да старэйшых, міласэрнасці. Мэтазгодна арганізуваць удзел у дабрачынных акцыях па акказанні дапамогі інвалідам, ветэранам вайны і працы, непаўнагоддзю, вязням фашызму, па падтрымцы дзяцей са шматдзетных сем'яў, дзяцей з аблежаванымі магчымасцямі, праграмах, прымеркаваных да Міжнароднага дня інвалідаў, Дня інвалідаў Рэспублікі Беларусь і інш.

Нароўні з далучэннем навучэнцаў да гуманістычных каштоўнасцей важна працягнуць фарміраванне ў іх умення жыць у полікультурным свеце, пазітыўнага стаўлення да прадстаўнікоў іншых культур, людзей, якія, з'яўляючыся грамадзянамі нашай краіны, не адносяцца да прадстаўнікоў нацыянальнай большасці і дамінантнай канфесіі. Варта

надаць увагу гэтаму напрамку выхавання, арганізаваць святы нацыянальных культур, творчыя фестывалі і т. п.

У 2022 годзе адбудзецца VIII Міжнародны конкурс дзіцячага малюнка «Сябруюць дзеци на планеце», які праводзіцца з 2006 года Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальным цэнтрам мастацкай творчасці дзяцей і моладзі, Прадстаўніцтвам Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у Рэспубліцы Беларусь з мэтай развіцця міжнароднага супрацоўніцтва і паразумення паміж краінамі. Традыцыйна да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца дзеци і моладзь ва ўзросце 4–16 гадоў.

З мэтай фарміравання ў навучэнцаў агульначалавечых каштоўнасцей, маральнай культуры, талерантнасці да прадстаўнікоў іншых культур рэкамендуецца выкарыстоўваць вучэбную праграму факультатыўных заняткаў «Вучымся жыць у міры і згодзе» для V–VIII класаў устаноў адукацыі, якія рэалізуюць праграмы агульной сярэдняй адукацыі.

Экалагічнае выхаванне

З мэтай фарміравання экалагічнай культуры вучняў, іх актыўнай сацыяльнай пазіцыі, накіраванай на захаванне прыродных рэурсаў і ахову навакольнага асяроддзя, у 2021/2022 навучальным годзе прадугледжана правядзенне рэспубліканскага конкурсу экалагічных праектаў «Зялёная школа» і рэспубліканскай экалагічнай акцыі «Сцяжынкамі Бацькаўшчыны». Умовы правядзення мерапрыемстваў размешчаны на сайце Рэспубліканскага цэнтра экалогіі і краязнаўства (www.rcek.by).

У новым навучальным годзе плануецца правядзенне рэспубліканскага экалагічнага форуму «Разам за будучыню планеты!», Рэспубліканскага конкурсу фатографій і малюнкаў на экалагічную тэму «Ствараючы, не разбурай!», якія будуць спрыяць фарміраванню экалагічнага светапогляду і экалагічнай культуры навучэнцаў.

Дзейнасць па экалагічным выхаванні ва ўстановах агульной сярэдняй адукацыі можа быць эфектыўнай пры ўмове адзінства ведаў, каштоўнасцей арыентацыі, вопыту дзейнасці ў сферы адказнага стаўлення чалавека да навакольнага асяроддзя, прыроднай спадчыны сваёй краіны. Важным з'яўляецца таксама фарміраванне ў навучэнцаў даследчых уменияў і навыкаў, авалоданне агульнымі прынцыпамі і метадамі проектнай дзейнасці.

Варта надаць увагу мерапрыемствам па фарміраванні актыўнай сацыяльнай пазіцыі ў вырашэнні пытанняў энергазберажэння, папулярызацыі паасобнага збору смецця і цвёрдых адходаў.

Выхаванне культуры бяспечнай жыццядзейнасці і здаровага ладу жыцця

У 2021/2022 навучальным годзе неабходна працягнуць працу па захаванні і ўмацаванні здароўя навучэнцаў, фарміраванні ў іх адказных і бяспечных паводзін, скарэктаваўшы мэты і задачы на аснове дасягнутых вынікаў за папярэдняй гады.

Захоўвае актуальнасць фізкультурна-аздараўленчая і спартыўна- масавая работа ва ўстановах агульнай сярэдняй аддукацыі. Варта працягнуць дзейнасць па ўмацаванні матэрыяльнай базы для заняткаў фізічнай культурай і спорту. Традыцыйнымі сталі мерапрыемствы ў межах міжнародных і рэспубліканскіх дзён здароўя, рэспубліканскія спаборніцтвы па рухомых гульнях «Вас выклікае Спартландыя!», рэспубліканская спартакіяда вучняў па тэхнічных відах спорту «ТэхнаСпорт», рэспубліканскія спаборніцтвы «Снежны снайпер», рэспубліканская спартакіяда па зімовым і летнім шматбор'і сярод моладзі дапрызыўнага і прызыўнога ўзросту «Абаронца Айчыны» і інш.

Важным напрамкам застаецца работа па фарміраванні ў навучэнцаў навыкаў здаровага ладу жыцця, адказных адносін да свайго здароўя, маральных, бяспечных і адказных паводзін. Варта ўсяляк падтрымліваць у маладога пакалення імкненне весці здаровы лад жыцця. У 2021/2022 навучальным годзе адбудуцца трэці (жнівень–кастрычнік) і чацвёрты (лістапад) этапы рэспубліканскага конкурсу творчых работ «Мы выбіраем ЗЛЖ – шлях да поспеху», мэтай якога з'яўляецца папулярызацыя і павышэнне каштоўнасці здаровага ладу жыцця сярод вучняў устаноў аддукацыі. Конкурс праводзіцца па дзвюх намінацыях: «Насустрач здароваму ладу жыцця» і «Формула поспеху – здароўе».

У новым навучальным годзе неабходна актыўізаваць работу па прафілактыцы курэння, ужывання алкаголю, наркотыкаў, іншых залежнасцей. У вырашэнні праблем у паводзінах падлеткаў найважнейшая роля належыць іх бацькам (законным прадстаўнікам), таму ўстановам агульнай сярэдняй аддукацыі неабходна наладзіць эфектыўнае ўзаемадзеянне з сям'ёй, забяспечыць правядзенне пастаяннай інфармацыйна-растлумачальнай працы з навучэнцамі, бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) па пытаннях бяспекі жыццядзейнасці, прафілактыкі траўматызму, шкодных звычак, інтэрнэт-залежнасці, залежнасці ад гаджэтаў і іншых відаў залежнасцей.

Для фарміравання адказных і бяспечных паводзін навучэнцаў вялікае значэнне мае выкарыстанне магчымасцей падыходу «роўны навучае роўнага». У асобе валанцёраў-інструктараў роўнага навучання педагогі набываюць актыўных і кампетэнтных памочнікаў, якія ўсведамляюць неабходнасць уласнага ўдзелу ў вырашэнні сацыяльна значных праблем. Для гэтай мэты рэкамендуецца выкарыстоўваць вучэбную праграму факультатыўных заняткаў «Падрыхтоўка валанцёраў да рэалізацыі падыходу “Роўны навучае роўнага”» для IX (X, XI) класа, накіраваную на фарміраванне тэарэтычных, нарматыўных прававых, метадычных ведаў і ўменняў валанцёраў (падлеткаў, маладых людзей), якія забяспечваюць рэалізацыю падыходу «роўны навучае роўнага» ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.

Таксама варта выкарыстоўваць патэнцыял грамадскіх аб'яднанняў і арганізацый, якія валодаюць методыкамі прафілактычнай работы. Гэта Цэнтры дружалюбнага стаўлення да падлеткаў «Давер», Цэнтры абароны мацярынства і сямейных каштоўнасцей Мінскай епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы, грамадскія арганізацыі «Свет без мяжаў», «Разуменне», «Пазітыўны рух», «Жыщё без наркотыкаў», добрачыннае грамадскае аб'яднанне «Горад без наркотыкаў» і інш.

Прававое выхаванне

Статыстыка правапарушэнняў і злачынстваў непаўнолетніх у апошнія гады дэманструе ўстойлівую тэндэнцыю да зніжэння. Аднак харектар правапарушэнняў, зніжэнне ўзросту правапарушальнікаў не зніжаюць актуальнасці дзейнасці ўстаноў адукацыі па прафілактыцы негатыўных сацыяльных з'яў у падлетковым асяроддзі. Неабходна фарміраваць павагу непаўнолетніх да закону, знаёміць дзяцей і падлеткаў з асаблівасцямі сістэмы права, фарміраваць у іх прававую кампетэнтнасць і прававую самасвядомасць. Важна, каб вучні валодалі адпаведнымі прававымі ведамі, усведамлялі адказнасць, якая прадугледжана за здзяйсненне супрацьпраўных дзеянняў.

З мэтай павышэння ўзроўню прававой свядомасці і прававой культуры навучэнцаў у новым навучальным годзе працягненца рэалізацыя плана мерапрыемстваў па прававой асвеце грамадзян на 2021–2025 гады. Установам адукацыі неабходна забяспечыць удзел дзяцей і падлеткаў у тыдні прававых ведаў, у факультатыўных занятках прававой накіраванасці, у конкурсах творчых работ, акцыях, віктарынах, алімпіядах прававой тэматыкі. Павышэнню ўзроўню прававой свядомасці, прававой культуры вучняў і фарміраванню павагі да закону будзе спрыяць правядзенне мерапрыемстваў з удзелам супрацоўнікаў праваахоўных органаў, прокуратуры і суда.

Пры арганізацыі прафілактычнай работы з вучнямі і законнымі прадстаўнікамі варта арыентавацца на афіцыйныя крыніцы прававой інфармацыі: абноўлены Дзіцячы прававы сайт (<http://www.mir.pravo.by>), які з'яўляецца важным інфармацыйным рэсурсам; сайт (<http://romogut.by>), які аказвае інфармацыйную дапамогу людзям у цяжкой жыццёвой сітуацыі, сайт (<http://kids.romogut.by>), створаны для абароны дзяцей ад булінгу, грумінгу, педафіліі і распаўсюджвання наркотыкаў пры дапамозе сеткі інтэрнэт. З мэтай удасканалення работы па прафілактыцы булінгу ва ўстановах адукацыі мэтазгодна выкарыстоўваць наяўныя рэсурсы Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі па правядзенні прафілактычных мерапрыемстваў і аказанні садзейнічання і дапамогі ў вырашэнні складаных выпадкаў.

Варта звярнуць увагу на выкананне комплексу мер па падтрыманні дысцыпліны і правапарадку ва ўстановах адукацыі, прафілактыцы супрацьпраўных паводзін (пісьмо Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 27.10.2017 «Комплекс мер па падтрыманні дысцыпліны і правапарадку ва ўстановах адукацыі, прафілактыцы супрацьпраўных паводзін»), які накіраваны на далейшае ўдасканаленне прафілактычнай работы з непаўнолетнімі і замацоўвае асновы ўзаемадзеяння органаў унутраных спраў і органаў кіравання адукацыяй.

Не траціць актуальнасці праблема абароны дзяцей ад жорсткага абыходжання і гвалту. У выпадку выяўлення непаўнолетніх, якія сталі ахвярамі гвалту, неабходна кіравацца Алгарытмам інфармавання педагогічнымі работнікамі бацькоў, апекуноў, папячыцеляў навучэнцаў і (або) супрацоўнікаў органаў унутраных спраў аб наяўнасці прымет гвалту ў дачыненні да непаўнолетніх (<https://adu.by/Адукацыйны працэс. 2021/2022 навучальны год / Сацыяльна-педагагічная і псіхалагічная служба ўстановы адукацыі>). З мэтай аператыўнага рэагавання на крызісныя сітуацыі ва ўстановах адукацыі, аказання псіхалагічнай дапамогі ўдзельнікам адукацыйнага працэсу варта выкарыстоўваць рэсурсы Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі (<http://rcpp.by>). Для ўдасканалення работы па прафілактыцы булінгу ва ўстановах адукацыі мэтазгодна выкарыстоўваць наяўныя рэсурсы Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі па правядзенні прафілактычных мерапрыемстваў і аказанні садзейнічання і дапамогі ў вырашэнні складаных выпадкаў.

З мэтай умацавання патэнцыялу педагогаў-псіхолагаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі па пытаннях аказання псіхалагічнай дапамогі і захавання добра га псіхалагічнага стану непаўнолетніх з высокай суіцыдальнай рызыкай і іх асяроддзя педагогі-псіхолагі

Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі праводзяць вэбінары «Работа псіхолага ўстановы адукацыі па прафілактыцы суіцыдальных паводзін у падлеткавым і юнацкім узросце: стратэгіі і інструменты», аказваюць супервізарскую падтрымку ў вырашэнні цяжкасцей, якія ўзнікаюць у работе.

Пры правядзенні прафілактычнай работы няўхільным патрабаваннем застаецца захаванне Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі (Раздзел V, частка 14 «Падставы для прыцягнення навучэнцаў да дысцыплінарнай адказнасці. Меры дысцыплінарнага спагнання»), а таксама Закона Рэспублікі Беларусь «Аб правах дзіцяці». Пры арганізацыі прафілактычнай работы з вучнямі неабходна забяспечыць дакладнае выкананне загада Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 11.03.2019 № 155 «Аб мерах, накіраваных на ўдасканаленне дзейнасці па забеспячэнні бяспечных умоў знаходжання навучэнцаў ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі».

Важным аспектам работы, накіраванай на пераадоленне супрацьпраўных паводзін вучняў, з'яўляецца індывідуальная прафілактычная работа, якая арганізуецца ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі індывідуальнай прафілактычнай работы з навучэнцамі ва ўстановах адукацыі (пісьмо Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 20.07.2018 № 05-01-21 / 6205 / дс).

У новым навучальным годзе рэкамендуецца забяспечыць калегіяльны міжведамасны падыход пры правядзенні прафілактычнай работы з вучнямі ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі дзейнасці савета ўстановы адукацыі па прафілактыцы безнагляднасці і правапарушэнняў непаўнолетніх, якія размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/> Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 навучальны год / Арганізацыя выхавання).

Звяртаем увагу, што на пасяджэннях савета ўстановы адукацыі па прафілактыцы безнагляднасці і правапарушэнняў непаўнолетніх варта разглядаць пытанні па стварэнні выхаваўчага асяроддзя, якое спрыяе зніжэнню колькасці правапарушэнняў і пераадоленню распаўсюджвання ў маладзёжным асяроддзі негатыўных сацыяльных з'яў.

Ва ўдасканаленні сістэмы работы ўстановы адукацыі па прафілактыцы супрацьпраўных паводзін вучняў важную ролю адыгрывае арганізацыя ўзаемадзеяння з законнымі прадстаўнікамі непаўнолетніх, у межах якога забяспечваецца павышэнне іх педагогічнай і прававой культуры. Неабходна працягнуць практику правядзення мерапрыемстваў для бацькоў па падтрымцы іх прававой кампетэнтнасці (бацькоўскія сходы, заняткі ў бацькоўскіх універсітэтах, пасяджэнні клубаў і інш., у тым ліку ў дыстанцыйнай форме). Неабходна звярнуць

увагу бацькоў на абнаўленні, унесеныя ў Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях, якія пачалі дзейнічаць з 1 сакавіка 2021, у тым ліку на палажэнне, якое прадугледжвае пакаранне бацькоў за ўдзел дзяцей у несанкцыянаваных мерапрыемствах. Прыцягненне непаўнолетняга да ўдзелу ў сходзе, мітынгу, вулічным шэсці, дэмансстрацыі, пікетаванні, іншым масавым мерапрыемстве, якія праводзяцца з парушэннем устаноўленага парадку, вядзе да накладання штрафу (артыкул 19.4).

Узаемадзеянне ўстаноў агульнай сярэдняй адукаты з сям'ёй

У пытанні арганізацыі ўзаемадзеяння з сям'ёй перад установамі адукаты стаіць задача актывізаваць выхаваўчы патэнцыял сям'і, аказаць ёй неабходную псіхолага-педагагічную падтрымку, надаць сямейнаму выхаванню мэтанакіраваны, грамадска значны характар.

Можна вылучыць некалькі стратэгій узаемадзеяння школы і сям'і. Стратэгія адкрытага ўзаемадзеяння мяркуе выбудоўванне працяглых узаемаадносін з улікам эфектыўных практык і педагогічных традыцый. Стратэгія хуткага рэагавання накіравана на аператыўнае ўмяшанне ў жыццё дзіцяці і сям'і, якія апынуліся ў сацыяльна небяспечным становішчы; яна характерызуецца прымяненнем падтрымліваючых тэхналогій, сацыяльнай накіраванасцю дзейнасці спецыялістаў сацыяльна-педагагічнай і псіхалагічнай службы ўстаноў адукаты і рэалізуецца ў адпаведнасці з прынятymі ў Рэспубліцы Беларусь нарматыўнымі прававымі актамі. Стратэгія змешанага тыпу ўключае элементы першай і другой, а таксама прадугледжвае рэалізацыю комплекснага падыходу да вырашэння актуальных проблем развіцця асобы вучня.

У працэсе наладжвання сумеснай дзейнасці асаблівую актуальнасць набываюць такія паняцці, як «зваротная сувязь» і «адкрытыасць каналаў камунікацыі». Педагогам неабходна рэгулярна вывучаць меркаванне бацькоў аб якасці працэсу выхавання і яго выніках. Гэта будзе садзейнічаць прыцягненню бацькоў у адукатыйны працэс, павышэнню даверу да ўстановы адукаты.

Неабходнай умовай канструктыўных узаемаадносін у сістэме «сям'я – школа» з'яўляецца іх добрахвотнасць, якая прайяўляецца ва ўсвядомленасці выбару форм узаемадзеяння. Таксама важныя нацэленасць удзельнікаў на працяглы і неаднаразовы характар узаемадзеяння, узаемная адказнасць. Фарміраванне пазіцыі адказнага і ўсвядомленага бацькоўства ажыццяўляецца ў працэсе ўдзелу бацькоў у планаванні і рэалізацыі выхаваўчай працы, у дзейнасці органаў самакіравання. Такая праца традыцыйна актывізуецца ў перыяд

тэматычных тыдняў (Тыдзень маці, Тыдзень сям'і), напярэдадні Дня абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, Дня жанчын. Папулярныя сярод бацькоў спартланды «Тата, мама, я – спартыўная сям'я», спартыўныя спаборніцтвы па піянерболе, міні-футболе, волейболе, настольным тэнісам і інш. Падчас гэтых мерапрыемстваў узбагачаецца сфера адпачынку жыццядзейнасці сям'і.

Неабходна актыўна прыцягваць бацькоў да інфармацыйна-асветніцкай, прафарыентацыйнай работы, прыцягваць да ўдзелу ў інфармацыйных гадзінах і іншых выхаваўчых мерапрыемствах.

Важным напрамкам узаемадзеяння школы і бацькоў з'яўляецца работа педагогічнага калектыву па псіхолага-педагагічнай асвешце бацькоў. Сучасным бацькам не заўсёды хапае навыкаў аказання дапамогі дзіцяці пры засваенні адукацыйных праграм; навыкаў эфектыўных зносін з дзіцем; прававых ведаў у сферы адукацыі. Класнаму кірауніку варта працягнуць практику арганізацыі ўзаемадзеяння з законнымі прадстаўнікамі вучняў з дапамогай месенджараў (Viber, What'sApp, Telegram і інш.). Гэта дае магчымасць апературу абменьвацца інфармацый (атрымліваць і адсылаць тэкстыя паведамленні, аўдыяпаведамленні, абменьвацца фота- і відэофайламі, рабіць аўдыя- і відэазванкі і інш.).

З мэтай павышэння псіхолага-педагагічнай кампетэнтнасці бацькоў у 2021/2022 навучальным годзе будзе будзе працягнута рэалізацыя праекта «Бацькоўскі ўніверсітэт». На сайце факультэта сацыяльна-педагагічных тэхналогій Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» пры падтрымцы Міністэрства адукацыі створана **анлайн-платформа «Бацькоўскі ўніверсітэт»**. У дапамогу педагогам, бацькам тут прадстаўлены вынікі сацыялагічных даследаванняў, матэрыялы па сямейнай педагогіцы, найлепшыя вопыты выхавання дзяцей, відэасюжэты і інш.).

Важна адзначыць, што зносіны педагогаў з бацькамі з выкарыстаннем месенджараў павінна суправаджацца правіламі сеткавага этикету, які не дапускае абмеркаванне персаніфікованай інфармацыі, што закранае асобу ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу.

З мэтай фарміравання каштоўнасці адносін маладога пакалення да інстытута шлюбу і сям'і ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі рэкамендавана для выкарыстання ў адукацыйным працэсе вучэбная праграма факультатыўных заняткаў «Асновы сямейнага жыцця» для IX–XI класаў. Змест праграмы накіраваны на вывучэнне прававых і маральных асноў сямейнага жыцця, на фарміраванне пазітыўнага образа сям'і, паважлівага стаўлення да сям'і, яе духоўных каштоўнасцей,

бацькоўства. Для рэалізацыі вучэбнай праграмы факультатыўных заняткаў выдадзены дапаможнік для педагогаў устаноў агульной сярэдняй адукцыі «Основы семейной жизни. Подготовка к браку и семейной жизни. 9 класс» (автары В.В. Мартынава, А.К. Пагодзіна). У дапаможніку прадстаўлены канспекты заняткаў, дыдактычныя і раздатачныя матэрыялы.

У найбліжэйшай перспектыве рыхтуюцца да выпуску дапаможнікі «Асновы сямейнага жыцця. Сям'я як сацыяльны інстытут. 10 клас», «Асновы сямейнага жыцця. Сям'я і дзеці. 11 клас».

Рознабаковае развіццё асобы вучня патрабуе адзінства, узгодненасці дзеянняў сям'і і школы ў працэсе выхавання. Актуальная задача дзейнасці ўстановы агульной сярэдняй адукцыі – забяспечыць узаемакарысны саюз сям'і і школы, у цэнтры ўвагі якога павінны знаходзіцца інтэрэсы дзіцяці.

Эканамічнае, працоўнае і прафесійнае выхаванне

Эканамічнае выхаванне павінна быць накіравана на фарміраванне эканамічнай культуры асобы, вывучэнне асноў эканамічных ведаў, фарміраванне ўменняў і навыкаў дзелавой актыўнасці, самастойнай працоўнай дзейнасці.

Асаблівую ўвагу трэба надаць развіццю такіх сацыяльна запатрабаваных асобасных якасцей, як прадпрымальнасць, самастойнасць, адказнасць. Неабходна развіваць маладзёжнае прадпрымальніцтва, далучаць навучэнцаў да сацыяльна значнай дзейнасці праз стварэнне і функцыянуванне вучэбных фірм, бізнес-кампаній, стартапаў і іншых ініцыятыў.

Варта ўзмацніць работу па фарміраванні фінансавай адукаванасці навучэнцаў. У межах арганізацыі пазаурочнай дзейнасці варта праводзіць класныя, інфармацыйныя гадзіны, прысвечаныя пытанням фінансавай адукаванасці; пры гэтым надаваць асаблівую ўвагу такім пытанням, як: вядзенне сямейнага бюджету; абарона правоў спажыўцу фінансавых паслуг; асаблівасці страхавання, атрымання крэдытаў; спосoby прадухілення махлярскіх дзеянняў і інш.

Працоўнае выхаванне ва ўстановах адукцыі павінна быць накіравана на фарміраванне ў навучэнцаў каштоўнасці адносін да працы, усведамленне сацыяльнай значнасці прафесійнай дзейнасці; выпрацоўку працевітасці, ініцыятыўнасці, імкнення да дасягнення высокіх вынікаў. З гэтай мэтай варта ў поўнай меры выкарыстоўваць уесь комплекс мер па ўключэнні навучэнцаў у сацыяльна значную грамадскую дзейнасць, у тым ліку працягнуць практику правядзення суботнікаў, мерапрыемстваў па добраўпарадкованні і азеляненні

тэрыторый, прылеглых да ўстаноў адукацыі, прыродных і культурнага-гістарычных аб'ектаў. Пры вызначэнні форм работы па працоўным выхаванні варта кіравацца вытворчымі ўмовамі рэгіёна, магчымасцямі і матэрыяльнай базай установы адукацыі, улічваць яго традыцыі.

Рэкамендуецца актывізаваць працу аб'яднанняў па інтэрэсах працоўнай накіраванасці ў шосты школьні дзень («Умелыя руکі», «Рэальная справа», «Гатуем самі», «Вучымся шысь», «Гаспадынка» і інш.). Варта надаць увагу інфармацыйнаму асвяленню гэтай працы на сайтах установы адукацыі, у сацыяльных сетках.

Працоўнае выхаванне павінна быць накіравана на самарэалізацыю асобы ў вучэбна-прафесійнай дзейнасці, выпрацоўку імкнення да свядомага выбару прафесіі, уключаючы фарміраванне ў навучэнцаў уяўленняў аб рынку працы, запатрабаванасці і перспектывах прафесіі, якасцях сучаснага прафесіянала-працаўніка і яго ключавых кваліфікацыях.

Аналіз прафесійнага самавызначэння выпускнікоў установы агульнай сярэдняй адукацыі сведчыць аб іх недастатковай гатоўнасці да свядомага выбару. Уяўленні аб прафесійнай дзейнасці часта маюць няпоўныя або нерэалістычныя характеристары. Менавіта таму адной са стратэгічных задач установы адукацыі з'яўляецца работа па прафесійнай арыентацыі вучняў. Варта ў поўнай меры выкарыстаць магчымасці дапрафесійнай падрыхтоўкі навучэнцаў. Важным застаецца правядзенне інфармацыйна-растлумачальнай работы, у тым ліку з дапамогай рэурсаў сеткі інтэрнэт.

Неабходна працягнуць практику правядзення сустрэч вучняў з прадстаўнікамі розных прафесій, экспкурсій на вытворчасць, удзелу навучэнцаў у Днях адчыненых дзвярэй, майстар-класах, «Днях прафарыентацыі» і «Прафесійных суботах», якія праводзяцца ўстановамі прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі ў межах шостага школьнага дня.

У 2021/2022 навучальным годзе будзе працягнута работа па далейшаму развіццю руху JuniorsSkills. Вядзецца падрыхтоўка рэспубліканскай каманды да ўдзелу ў Міжнародным чэмпіянаце, які адбудзеца ў 2022 годзе.

Эстэтычнае выхаванне

Эстэтычнае выхаванне – гэта перш за ўсё фарміраванне творча актыўнай асобы, здольнай успрымаць і ацэньваць прыгожае ў прыродзе, працы, грамадскіх адносінах з пазіцыі эстэтычнага ідэалу, а таксама адчуваць патрэбу ў эстэтычнай дзейнасці.

Вельмі важна ў эстэтычным выхаванні дамагчыся ўсведамлення вучнямі таго факту, што цудоўнае ў рэчаінасці – гэта крыніца прыгожага ў мастацтве, а эстэтычнае стаўленне да свету – гэта імкненне да творчасці па законах прыгажосці. Правільна арганізаванае эстэтычнае выхаванне дае шырокія магчымасці для самарэалізацыі вучня, для рознабаковага і свабоднага развіцця асобы.

Для вырашэння задач эстэтычнага выхавання трэба больш шырока выкарыстоўваць «зносіны» з прыродай (экскурсіі ў парк ці лес, паходы, экалагічныя гульні з наступным адлюстраваннем убачанага ў сачыненнях або ў малюнках), эстэтыку фізічнай культуры (арганізацыя спартыўных мерапрыемстваў, свят і конкурсаў), мастацтва (паходы ў музеі і тэатры, літаратурныя сустрэчы і музычныя вечары, конкурсы і віктарыны, сустрэчы з людзьмі мастацтва і інш.), эстэтыку працы (афармленне працоўнага месца, змест працоўнага інвентару, стварэнне ландшафтных канструкцый каля ўстановы адукцыі і інш.). Перспектывыўнымі формамі эстэтычнага выхавання з'яўляюцца квэсты і праекты. Тэмы праектаў, прапанаваныя вучням, могуць быць звязаны з аналізам уплыву сучаснага кіно, тэлебачання, сацыяльных сетак на карыстальнікаў з розных узроставых груп, з вывучэннем рэпертуараў розных тэатраў і іх сувязі з айчыннай і замежнай літаратурай і драматургіяй, а таксама з вывучэннем гісторыі народных рамёстваў і іх сувязі з сучаснасцю, з складаннем экскурсійных маршрутаў па культурных славутых мясцінах, дзе знаходзіцца ўстанова адукцыі, і інш.

Неабходнай умовай развіцця эстэтычнай актыўнасці школьнікаў з'яўляецца назапашванне вопыту сацыяльна значных спраў, удзел у акцыях, накіраваных на далучэнне да каштоўнасцей сусветнай і нацыянальнай культуры, прыцягненне вучняў да ўдзелу ў мерапрыемствах рэспубліканскага фармату, такіх як агляд-конкурс дзіцячай творчасці «Добры дзень, свет!», культурна-асветніцкая акцыя «Грані творчасці»; фестываль-конкурс моды і фота «Млын моды»; выставка-конкурс дэкаратыўна-прыкладнай творчасці вучняў «Калядная зорка»; конкурс «Юныя таленты Беларусі»; выставка творчых работ «Робім самі сваімі рукамі»; культурна-адукцыйны праект «Беларускае народнае мастацтва і дзеці»; рэспубліканская выставка-конкурс дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва «Чароўныя ўзоры» і інш.

Актуальныя аспекты забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі

Адным з асноўных патрабаванняў да арганізацыі адукцыінага працэсу ва ўстановах адукцыі з'яўляецца забеспячэнне сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі

(артыкул 91 Кодэкса Рэспублікі Беларусь *аб адукацыі*, далей – Кодекс). Права навучэнцаў на атрыманне сацыяльна-педагагічнай і псіхалагічнай дапамогі замацавана ў артыкуле 31 Кодэкса. Сацыяльна-педагагічная падтрымка навучэнцаў і аказанне ім псіхалагічнай дапамогі згодна з артыкулам 96 Кодэкса ажыццяўляецца ва ўстановах адукацыі сацыяльна-педагагічнай і псіхалагічнай службай (далей – СППС).

Асноўным крытэрыем якасці забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі з'яўляецца адпаведнасць дзейнасці, якая ажыццяўляецца спецыялістамі СППС, мэце (артыкул 96 Кодэкса; пункт 4 часткі 2 Паларажэння *аб СППС*) і асноўным задачам СППС (пункт 5 часткі 2 Паларажэння *аб СППС*).

З мэтай стварэння ўмоў для павышэння эфектыўнасці сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі дзейнасць спецыялістаў СППС ва ўстанове агульнай сярэдняй адукацыі павінна ажыццяўляцца ў асобных рабочых кабінетах. Рабочыя кабінеты спецыялістаў СППС павінны адпавядаць санітарна-гігіенічным, тэхнічным і метадычным патрабаванням нарматыўных прававых актаў, уключаючы ў сябе функцыянальныя зоны і абсталяванне, якое адпавядае асноўным напрамкам дзейнасці і службовым абязвязкам канкрэтнага спецыяліста.

Наяўнасць сістэмы забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі шмат у чым залежыць ад каардынацыі дзейнасці спецыялістаў намеснікам дырэктара па выхаваўчай работе. Каардынацыю дзейнасці ўстаноў адукацыі па выяўленні і ўліку дзяцей, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы, іх сацыяльна-педагагічнай рэабілітацыі, аказанні ім і іх законным прадстаўнікам псіхалагічнай дапамогі ажыццяўляюць сацыяльна-педагагічныя цэнтры ў межах адміністрацыйнатаэратарыяльной адзінкі (пункт 2 часткі 1 Паларажэння *аб сацыяльна-педагагічным цэнтры, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 21.11.2017 № 145*).

Эфектыўнасць забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі ў значнай меры залежыць ад устаноўленых прафесійных і дзелавых контактаў з суб'ектамі прафілактыкі (артыкул 5 Закона Рэспублікі Беларусь «*Аб асновах дзейнасці па прафілактыцы правапарушэнняў*») і органамі, установамі і іншымі арганізацыямі, якія ажыццяўляюць прафілактыку безнагляднасці і правапарушэнняў непаўнолетніх (артыкул 4 Закона Рэспублікі Беларусь «*Аб асновах сістэмы прафілактыкі безнагляднасці і правапарушэнняў непаўнолетніх*»). Пры гэтым важна ўлічваць канкрэтныя ўмовы, асаблівасці кантынгенту ўдзельнікаў адукацыйнага

працэсу, іх патрэбы і патэнцыял установы адукацыі: колькасныя і якасныя характеристыкі кадравага, матэрыяльна-тэхнічнага, арганізацыйнага і метадычнага забеспячэння, а таксама даступнасць і непасрэдны ахоп сацыяльна-педагагічнай падтрымкай і псіхалагічнай дапамогай мэтавых груп.

Актуальныя нарматыўныя прававыя дакументы, інструктыўна-метадычныя пісьмы і метадычныя рэкамендацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, якія рэгламентуюць дзейнасць СППС, дапаможнікі, артыкулы па актуальных пытаннях сацыяльна-педагагічнай падтрымкі вучняў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале (<https://adu.by/> Галоўная /Адукацыйны працэс / 2021/2022 навучальны год / Сацыяльна-педагагічная і псіхалагічная служба ўстановы адукацыи). На сایце дзяржаўнай установы адукацыі «Акадэмія паслядипломнай адукацыі» (<http://academy.edu.by>) у раздзеле «У дапамогу педагогу і метадысту» размешчаны неабходныя метадычныя матэрыялы, арганізавана правядзенне онлайн-кансультаций па актуальных аспектах забеспячэння сацыяльна-педагагічнай падтрымкі навучэнцаў і аказання ім псіхалагічнай дапамогі.